

Högskolestudenters syn på högskoleprovet och strategier för att antas till högre utbildning

EWA ANDERSSON

Institutionen för beteendevetenskapliga mätningar, Umeå universitet

Sammanfattning: Utifrån en rad perspektiv är det angeläget att antagningssystemet och de instrument som används för urval till högre utbildning har legitimitet hos systemets avnämare. Den undersökning som redovisas har genomförts inom ramen för VALUTA-projektet (Validering av den högre utbildningens antagningssystem). Syftet är att belysa antagningssystemets konsekvenser ur ett avnämarperspektiv genom att undersöka hur olika grupper av högskolestudenter ser på högskoleprovets relevans som urvalsprov samt om de studerande använt sig av strategier, i form av upprepat provdeltagande och komplettering av gymnasiebetyg. Huvudresultaten visar, oberoende av utbildning, kön och social bakgrund, att det delprov som anses vara det mest relevanta är LÄS medan det minst relevanta delprovet är ORD. Vidare att de studerande genomfört och upprepat högskoleprovet samt kompletterat sina gymnasiebetyg, men att dessa strategier använts på olika sätt av olika studerande-grupper vilket är relaterat till utbildning, kön och social bakgrund.

I dagsläget sker urval till universitet och högskola huvudsakligen med hjälp av betyg från gymnasieprogram och högskoleprov. Utifrån en rad perspektiv kan det anses angeläget att antagningssystemet och de instrument som används för urval och antagning fungerar på ett tillfredsställande sätt. Med detta menas vanligtvis att systemet förmår uppfylla sina syften. Ett sådant syfte är att välja ut studerande som kan förväntas bedriva sina framtida högskolestudier med framgång. Antagningssystemet ska dock även tjäna en rad andra syften som att exempelvis motverka social och könsmissig snedrekrytering samt verka för mångfald (jfr prop 2001/02:15; SOU 2004:29).

Antagningssystemet har kritiserats för att inte svara mot de krav som kan och bör ställas på ett sådant. Exempel på denna typ av kritik är att regelsystemet anses vara ineffektivt (Brandell & Kim 2000). »Tillträdesutredningen» (SOU 2004:29), som presenterade sitt betänkande under våren 2004, har haft uppdraget att lämna förslag till nya antagningsregler för grundläggande högskoleutbildning, bland annat mot bakgrund av att den kraftiga ökningen av betygskompletteringar har lett till icke önskvärda effekter för antagningssystemet. En mindre uppmärksam, men i hög grad väsentlig, aspekt är

emellertid hur antagningssystemet upplevs av de som på olika sätt är berörda av antagningssystemet, det vill säga antagningssystemets avnämare.

För att på ett allsidigt sätt kunna svara på den övergripande frågan hur väl antagningssystemet svarar mot de krav som kan och bör ställas på ett sådant, fordras en ansats som medger undersökningar utifrån olika perspektiv och med hjälp av olika metoder. En sådan ansats erbjuder den modell för validering av testresultat som utvecklats av Messick (1989). Modellen ger vägledning om vilka aspekter som en valideringsansats bör omfatta, vilket bland annat inbegriper de konsekvenser som tolkningen av provresultat och användningen av provet kan ge upphov till. Messicks modell kan även tillämpas inom andra områden.

Inom VALUTA-projektet (Validering av den högre utbildningens antagningssystem) är det övergripande syftet att validera det system som i dag används för urval till högre utbildning. De komponenter eller aspekter av antagningssystemet som står i fokus är urvalsinstrumenten, kriterier på studieframgång samt hur relationen mellan dessa båda ser ut. Vidare omfattas även avnämarna samt regelsystemet med avseende på upprepat provdeltagande och betygskomplettering. De grupper som identifierats som avnämare till antagningssystemet är företrädare för universitet och högskolor, verk och myndigheter kopplade till högre utbildning, det politiska livet respektive arbets- och näringsliv samt sökande till universitet och högskolor. Projektets ambition är, i enlighet med Messicks (1989) modell, att så väl som möjligt besvara den fråga som inledningsvis ställts utifrån olika infallsvinklar och med hjälp av skilda metoder. Det innebär att en validering av antagningssystemet bland annat måste inbegripa de konsekvenser som systemet ger upphov till i form av uppfattningar, värderingar och handlingar bland antagningssystemets avnämare.

TIDIGARE FORSKNING

Ett flertal av de komponenter som VALUTA-projektet omfattar har tidigare varit föremål för omfattande forskning. Prov av den typ som det svenska högskoleprovet utgör har varit föremål för en lång rad studier framför allt med avseende på prestationer hos olika grupper av provdeltagare (t ex. Stage 1985, 2004). Resultaten visar att män har presterat bättre än kvinnor allt sedan provet gavs för första gången 1977. Skillnader i provresultat har även konstaterats när det gäller utbildningsnivå och utbildningsinriktning (t ex Stage & Ögren 2001).

På senare tid har högskoleprovet studerats med fokus på socialgruppskillnader (t ex Gustafsson & Westerlund 1994, Stage 2004). Resultaten visar att det finns ett samband mellan social bakgrund och provresultat. Provdeltagare från Socialgrupp III presterar ett lägre provresultat jämfört med provdeltagare från Socialgrupp I. Stage (2004) konstaterar att skillnaderna mellan socialgrupperna kvarstår på delprovsnivå¹ där ORD (förståelse av ord och begrepp) uppvisar den största skillnaden medan DTK (förmåga att inhämta och tolka information från diagram, tabeller, kartor och andra former av grafiska framställningar) uppvisar den minsta skillnaden. Tilläggas

kan att skillnaden mellan olika delprov varierar betydligt mer mellan kvinnor och män än mellan olika socialgrupper. Den största skillnaden mellan kvinnor och män uppvisar NOG (förmåga till logiskt tänkande kring matematiska problem) och den minsta skillnaden uppvisar LÄS (svensk läsförståelse i vid mening).

Betydelsen av att provdeltagare genomför högskoleprovet vid upprepade tillfällen har undersökts i ett flertal studier (t ex Henriksson 1981, Henriksson & Törnkvist 2002). Resultaten visar att bland de som upprepar provet vid fler än ett tillfälle dominerar män. Vidare har andelen som upprepar provet en högre provpoäng samt tillhör Socialgrupp I. Resultaten visar dock även att provdeltagaren i genomsnitt, oberoende av kön, utbildningsbakgrund och social bakgrund, höjer sin poäng mest från första till andra provtillfället (Henriksson & Törnkvist 2002, Törnkvist & Henriksson 2004a). Vidare när det gäller enskilda delprov visar resultaten att ORD, NOG och ELF (engelsk läsförståelse) är mest känsliga för upprepat provdeltagande (Törnkvist & Henriksson 2004b).

Ett flertal svenska undersökningar har ur olika perspektiv behandlat betyg från grund- och gymnasieskola (t ex Andersson 1991, Riksrevisionen 2004, Stage 2003). Den effekt som kompletterade gymnasiebetyg leder till är emellertid en aspekt av betygen som uppmärksammas först på senare tid. Att studerande går direkt från gymnasieskolan in i kommunal vuxenutbildning, med avsikt att komplettera gymnasiebetygen, kan anses kostbart såväl ur individens som ur samhällets synvinkel. Bland nybörjarna på högskolan läsåret 1995/96 var andelen som hade bedrivit studier vid kommunal vuxenutbildning 35%. Läsåret 2002/03 var denna andel närmare 50%. Studier inom kommunal vuxenutbildning har vidare visat sig ha ett samband med kön, ålder och utbildningsinriktning.

Kvinnornas andel inom denna utbildningsform är högre, i synnerhet bland de äldre åldersgrupperna. Vidare är det framför allt inom vård- och omsorgsinriktade utbildningar som de studerande tidigare har bedrivit studier inom denna utbildningsform. Den största ökningen över tid svarar läkarutbildningens studenter för (Högskoleverket 2004). Den del av antagningssystemets regelsystem som medger betygskompletteringar i syfte att höja de egna betygen och på så sätt förbättra de egna chanserna i urvalsprocessen, har lett till att medelbetyget höjts över tid vilket på sikt får konsekvenser för antagningssystemet (Cliffordson 2004, Wikström 2003).

Tonvikten i den forskning som hittills genomförts kring urval och antagning har legat på undersökningar med fokus på hur olika grupper presterar i termer av betyg och provresultat. Vidare har också ett icke oansenligt antal studier genomförts med inriktning mot att undersöka hur väl olika urvalsinstrument, framför allt prov och betyg, förmår förutsäga studieframgång i högre utbildning (jfr Gustafsson 1995, Henriksson & Wedman 1992). Forskning kring urval och antagning har däremot i liten utsträckning belyst hur de som på olika sätt är berörda av antagning och urval upplever antagningssystemet, vilket är anmärkningsvärt eftersom det är av vital betydelse att antagningssystemet har legitimitet hos avnämarna. Ett flertal studier har emellertid behandlat de studerandes upplevelser av studievalet, varav några kan anses vara

av särskild relevans för föreliggande arbete eftersom de belyser aspekter av antagningssystemet. Till denna grupp av arbeten hör Kim (1998) som har undersökt effekterna av 1977 års högskolereform med avseende på övergången från gymnasieskola till högre utbildning. Hon drar slutsatsen att antagningssystemets utformning i kombination med individernas livssituation resulterat i att utbildningsvalet förskjutits framåt i tiden. De flesta antas till en utbildningsplats men kanske inte den man sökt i första hand eller vid planerad tidpunkt, vilket framför allt hindrat studerande från lägre sociala skikt att nå sina mål.

Hammarström (1996) har i sin avhandling undersökt varför vissa ungdomar väljer att avstå från högre studier, trots goda studieförutsättningar i form av höga resultat på begåvningsstest. Hon finner att frågan om att påbörja högskolestudier i hög grad kan relateras till en rad underlättande eller hindrande faktorer, där det framför allt är de hindrande faktorerna som visat sig ha genomslagskraft. Bland de hindrande faktorerna återfinns antagningssystemets krav i form av högskoleprovsresultat. Provdeltagandet bland de som inte sökt till högskola är betydligt lägre bland ungdomar med kortare gymnasieutbildning än bland de med en längre gymnasieutbildning. Vidare finner hon att komplettering av betyg är en starkt hindrande faktor, i synnerhet för män från lägre sociala skikt. Hammarströms resultat tyder således på att antagningssystemets effekter inte återfinns bland de underlättande faktorerna, utan enbart bland de hindrande faktorerna.

Andersson (2000) har i sin undersökning belyst vilken betydelse olika former av bedömningar har för studerandes upplevelser av gymnasiestudier och lärande. De bedömningar som avses är betyg och högskoleprov. Resultaten tyder på att de studerande förefaller relatera värdet av de båda urvalsinstrumenten till varandra, vilket även är kopplat till upplevelsen av svårighetsgrad. Andersson drar slutsatsen att betygens koppling till behörighetskrav samt den egna pågående utbildningen innebär att de studerande kan uppfatta betygen som mer värdefulla än högskoleprovet. Synen på högskoleprovet är snarare till stor del beroende av uppfattningen om provresultatet kan bli användbart i en nära framtid. Betygen kan i detta sammanhang anses ha ett vidare värde. Andersson pekar även på att möjligheten att komplettera betyg kan leda till att de studerande upplever högskoleprovet som mindre värdefullt.

När det gäller högskoleprovet har ett flertal undersökningar genomförts bland provdeltagare avseende deras syn på provet i sin helhet och dess delprov (t ex Lexelius & Wedman 1985, Wester-Wedman 1990). Genomgående har omdömena varit positiva även om synen på olika delprov har varierat över tid. Av den senast genomförda studien (Eriksson 2003) framgår att LÅS och ELF är de delprov som provdeltagarna anser vara de mest relevanta, medan ORD anses vara det minst relevanta delprovet.

De aspekter som handlar om värderingar, uppfattningar och handlingar bland antagningssystemets avnämare, har i ringa utsträckning varit föremål för undersökningar. I VALUTA-projektet, inom vilket föreliggande arbete genomförts, har avnämarperspektivet emellertid kommit att få en särskild genomlysning genom att fokus även riktas mot de delar av validitetsbegreppet

som lägger tonvikt vid den påverkan som antagningssystemet utövar på avnämarna. Detta sker genom att spegla synsätt men även konsekvenser i form av de strategier som olika avnämarna använder sig av för att uppnå de egna målen. Med strategi avses här, i linje med de resonemang som förs av Sutter (1992), de handlingar eller utsagor om handlingar som individer ger uttryck för i syfte att uppnå de egna målen. Att genomföra högskoleprovet vid ett eller flera tillfällen eller att i efterhand komplettera sina gymnasiebetyg, kan ses som uttryck för strategier som de sökande använder sig av för att antas till högskolestudier.

SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

VALUTA-projektet består av 13 delprojekt som ur olika infallsvinklar syftar till att undersöka olika aspekter eller komponenter av antagningssystemet. I det följande rapporteras resultat från en undersökning som genomförts inom ett av delprojekten. Syftet med undersökningen är att belysa antagningssystemets konsekvenser ur ett avnämarperspektiv. Detta görs genom att undersöka hur olika grupper av högskolestudenter ser på högskoleprovets relevans som urvalsprov samt om nuvarande regelsystem har lett till att de studerande utvecklats och använt sig av strategier, i form av högskoleprovsdeltagande och komplettering av gymnasiebetyg. De frågor som ställs är följande:

Anser de studerande att högskoleprovet och dess delprov är relevanta för ett urvalsprov avsett för alla typer av högskoleutbildningar och vilket av delproven har störst respektive minst relevans i ett sådant urvalsprov?

Har de studerande nyttjat möjligheten att genomföra och upprepa högskoleprovet eller komplettera sina gymnasiebetyg?

Finns det några skillnader i dessa avseenden mellan studerande vid olika utbildningar, mellan förstaårsstudenter och sistaårsstudenter, mellan kvinnor och män eller mellan studerande med olika social bakgrund?

METOD

Med utgångspunkt i de komponenter av antagningssystemet som omfattas av VALUTA-projektet, har en enkät utarbetats riktad till de högskolestuderande. Resultatredovisningen baseras på frågor kring två av dessa komponenter; urvalsinstrumenten och regelsystemet. Mer konkret baseras resultatredovisningen på frågor om högskoleprovet och dess delprov, provgenomförande och upprepat provdeltagande.

Högskoleprovet, som är ett kombinerat kunskaps- och färdighetsprov avsett att mäta allmän förmåga att bedriva högskolestudier, består i dagsläget av följande fem delprov:

ORD Mäter förståelse av ord och begrepp. Provet omfattar ord av både svenskt och främmande ursprung. Delprovet är att betrakta som det mest kunskapsorienterade bland de fem delproven.

NOG Mäter förmåga till logiskt tänkande kring matematiska problem. Delprovet förutsätter kunskaper i matematik upp till och med kurs A för gymnasieskolan.

LÄS Mäter svensk läsförståelse i vid mening, vilket innebär att uppgifterna bland annat fordrar förmåga att finna detaljer och fakta, sammanfatta huvudtankegångar i texten och dra slutsatser om författarens uppfattning.

DTK Mäter förmåga att inhämta och tolka information från diagram, tabeller, kartor och andra former av grafiska framställningar. Delprovet förutsätter kunskaper i matematik motsvarande grundskolans läroplan.

ELF Mäter engelsk läsförståelse. För att kunna lösa uppgifterna fordras förmåga att läsa och förstå engelsk text och i vissa fall dra slutsatser utifrån texten.

Tre av enkätens frågor har hämtats från tidigare genomförda studier bland provdeltagare (se t ex Eriksson 2003). I dessa frågor ombeds de studerande att ta ställning till huruvida respektive delprov är relevant i ett urvalsprov av den typ som högskoleprovet är, det vill säga ett prov som avser att mäta allmän studieförmåga och därmed avsett för alla typer av högskoleutbildningar. Vidare tillfrågas de studerande om vilket delprov de anser har störst respektive minst relevans i ett sådant urvalsprov. Därutöver baseras resultatredovisningen på frågor om konkurrens- respektive behörighetskomplettering samt frågor om de studerandes bakgrund med avseende på kön, social bakgrund och nuvarande högskoleutbildning.

De studerandes sociala bakgrund har mätts med föräldrarnas utbildningsnivå, vilken bestämts utifrån den förälder som har den högsta utbildningen. I den resultatredovisning och diskussion som följer, har utbildningsnivå av praktiska skäl likställts med socialgruppstillhörighet i enlighet med följande:

Socialgrupp I – motsvarar högskoleutbildning

Socialgrupp II – motsvarar gymnasie-/realskoleutbildning

Socialgrupp III – motsvarar grundskoleutbildning

Enkäten har besvarats av studerande vid Umeå universitet som hösten 2002 befann sig i början respektive i slutet av Civilekonomprogrammet, Civilingenjörsprogrammet i teknisk fysik, Läkarprogrammet och Socionomprogrammet (se Tabell 1). Denna design grundar sig på en tanke om att studenter som befinner sig i olika skeden av sin utbildning kan förväntas ha olika synsätt till följd av att deras erfarenheter av antagningssystemet och den egna utbildningen är kopplade till en tidsfaktor. Val av utbildningar är kopplat till VALUTA-projektets uppläggning såtillvida att de fyra utbildningarna även är föremål för undersökningar inom andra delprojekt.

När det gäller de mer erfarna studenterna var tanken att i första hand välja sistaårsstudenter som en jämförelse med förstaårsstudenter. Av praktiska skäl har det inte varit möjligt att distribuera en enkät till sistaårsstudenter vid Civilekonomprogrammet och Civilingenjörsprogrammet i teknisk fysik. I stället har enkäten, vid dessa båda utbildningar, besvarats av studerande som genom-

fört mer än halva utbildningen. För en enhetlig beteckning av kategorin »erfarna studenter» används genomgående begreppet sistaårsstudent.

Enkäten har besvarats av de studerande i samband med ett undervisningstillfälle. Enkäten delades ut och samlades in personligen av artikelförfattaren och en medhjälpare. Studenter som inte hann med att besvara enkäten i samband med undervisningstillfället har getts möjlighet att returnera enkäten via svarskuvert, vilket rör sig om enstaka studenter. I en studerandegrupp (förstaårsstudenter på Läkarprogrammet) har dock samtliga besvarade enkäter returnerats via svarskuvert.

Tillvägagångssättet för distribution av enkäter har inneburit att bortfallet har kunnat minimeras eftersom de som var närvarande även i hög grad besvarade enkäten. I vissa utbildningsgrupper besvarade samtliga närvarande enkäten. Att beräkna bortfallet exakt, har dock inte varit möjligt att göra för de grupper där antalet besvarade enkäter avviker från antalet närvarande studenter. Anledningen är att studenterna vid de aktuella utbildningarna i vissa fall samläste med studenter från andra utbildningar som också besvarade enkäten men vars enkätsvar inte omfattas av föreliggande resultatredovisning. Vidare att uppgifter om registrerad närvaro inte fanns att tillgå för studenter vid de olika utbildningarna.

Tabell 1. Enkätstudie riktad till studenter vid fyra utbildningar vid Umeå universitet. F = Förstaårsstudenter S = Sistaårsstudenter

<i>Utbildning</i>	<i>antal</i>	<i>procent</i>	<i>andel kvinnor</i>
Socionomprogrammet, F	91	24	85
Socionomprogrammet, S	34	9	97
Läkarprogrammet, F	38	10	70*
Läkarprogrammet, S	39	10	55*
Civilekonomprogrammet, F	101	27	46
Civilekonomprogrammet, S	27	7	58*
Civilingenjörsprogr. i teknisk fysik, F	19	5	5
Civilingenjörsprogr. i teknisk fysik, S	25	7	32
Totalt	374	100	

* Uppgift om kön saknas för en individ

Av Tabell 1 (ovan) framgår att Socionomprogrammet och Civilingenjörsprogrammet i teknisk fysik är de mest könssegregerade utbildningarna bland såväl förstaårsstudenter som bland sistaårsstudenter. Den utbildning som är den mest segregerade, när det gäller social bakgrund (ej i tabell), är Läkarprogrammet där ungefär 80% av de studerande kommer från hem med föräldrar

som har högskoleutbildning (Socialgrupp I). Vid Socionomprogrammet, som är den utbildning som har den lägsta andelen studenter med en hembakgrund tillhörande Socialgrupp I, uppgår denna andel till knappt 50%. Emellertid domineras samtliga utbildningar genomgående av studerande från Socialgrupp I, även om vissa studerandegrupper uppvisar en mer jämn fördelning mellan socialgrupperna.

HÖGSKOLEPROVETS RELEVANS SOM URVALSPROV

I den enkät som besvarades av de studerande ombads de att ta ställning till om de olika delproven i högskoleprovet är relevanta för ett urvalsprov avsett för alla typer av utbildningar. Vidare ombads de ange vilket av de fem delproven de ansåg ha störst respektive minst relevans i ett sådant urvalsprov.

Resultaten visar att uppfattningen om delprovets relevans varierar betydligt. Bland de 286 studerande som angett att de genomfört högskoleprovet anser merparten (över 80%) att LÄS och ELF är relevanta delprov, medan endast ungefär hälften anser att ORD är ett relevant delprov (Tabell 2 nedan). Detta är resultat som delvis återkommer som svar på frågan vilket av högskoleprovets delprov som har störst respektive minst relevans i ett urvalsprov av den typ av prov som högskoleprovet är (ej i tabell). När det gäller frågan om vilket delprov som har störst relevans är resultaten tämligen entydiga. Bland de som genomfört högskoleprovet anger ungefär två tredjedelar LÄS. Därefter kommer NOG (17%). Resultatbilden är däremot mindre entydig när det gäller vilket delprov som har minst relevans, 46% har angett ORD, 29% har angett DTK och 17% har angett NOG.

Studerande vid olika utbildningar har delvis likartad syn på vilka delprov som är relevanta även om det finns vissa skillnader i synsätt såväl mellan som inom utbildningar (Tabell 2 nedan). Om man ser till de socionomstuderande, tyder resultaten på att det framför allt är LÄS, ELF och ORD som i hög grad upplevs som relevanta delprov, vilket är en uppfattning som förefaller vara stabil över tid. Det är inte några större skillnader mellan förstaårsstudenter och sistaårsstudenter även om det finns en tendens till att andelen som anger att delproven är relevanta är något större bland förstaårsstudenter än bland sistaårsstudenter.

De läkarstuderandes svarsmönster skiljer sig däremot mer tydligt mellan första- och sistaårsstudenter. För fyra av delproven är andelen som anser att delproven är relevanta större bland sistaårsstudenterna än bland förstaårsstudenterna. Generellt kan sägas att LÄS, ELF och NOG är de delprov som i hög grad anses vara relevanta. De civilekonomstuderandes svarsmönster liknar de läkarstuderandes, det vill säga sistaårsstudenterna är mer positivt inställda jämfört med förstaårsstudenterna. Vidare är LÄS, ELF och NOG de delprov som i hög grad anses vara relevanta.

När det gäller de civilingenjörstuderande visar resultaten på tämligen små skillnader mellan delproven, med undantag för ORD-provet. De delprov som de studerande anser vara relevanta varierar också mellan första- och sistaårsstudenter.

Tabell 2. Studenters syn på delproven i i högskoleprovet med relevans för ett urvalsprov för alla typer av högskoleutbildningar uppdelat på utbildning och studieår, angivet i procent. F = Förstaårsstudenter S = Sistaårsstudenter

	Totalt	Program							
		socionom		läkare		civilekonom		civilingenjör i teknisk fysik	
		F	S	F	S	F	S	F	S
<i>Delprov ORD</i>									
<i>Ja</i>	51	61	68	40	60	43	59	38	33
<i>Nej</i>	21	11	16	29	14	23	27	23	44
<i>Tveksamt</i>	28	29	16	31	27	34	14	38	22
<i>Delprov NOG</i>									
<i>Ja</i>	67	48	44	63	89	73	86	77	61
<i>Nej</i>	11	14	20	3	3	12	9	8	22
<i>Tveksamt</i>	22	38	36	31	8	16	4	15	17
<i>Delprov LÄS</i>									
<i>Ja</i>	85	91	84	89	89	84	91	62	67
<i>Nej</i>	6	4	4	3	3	5	-	15	28
<i>Tveksamt</i>	9	5	12	9	8	10	9	23	6
<i>Delprov DTK</i>									
<i>Ja</i>	58	46	44	51	70	64	77	69	50
<i>Nej</i>	12	12	24	6	8	12	9	8	28
<i>Tveksamt</i>	28	39	32	40	22	23	14	23	22
<i>Delprov ELF</i>									
<i>Ja</i>	84	84	83	83	92	84	96	62	67
<i>Nej</i>	6	7	4	6	3	5	4	-	22
<i>Tveksamt</i>	10	9	12	11	5	10	-	38	11

Samtliga studerandegrupper, med undantag för de socionomstuderande, har i lägst utsträckning angett att ORD är ett relevant delprov. Andelen som angett att ORD är ett relevant delprov varierar mellan 33% och 68%. När de studerade tillfrågas om vilket delprov som har störst respektive minst relevans (ej i tabell), anser samtliga studerandegrupper, det vill säga både första- och sistaårsstudenter vid de fyra utbildningarna, att LÄS är det delprov som har

störst relevans. ORD är däremot det delprov som samtliga, med undantag för de socionomstuderande, anser vara det delprov som har minst relevans.

En uppdelning på kön (ej i tabell) visar att både kvinnor och män främst anser att LÄS och ELF är relevanta delprov. Över 80%, bland både kvinnor och män, har angett att dessa båda delprov är relevanta. Tilläggas kan att kvinnor i något högre grad än män anser att ORD, LÄS och ELF är relevanta delprov. På motsvarande sätt anger män i högre grad än kvinnor att NOG och DTK är relevanta delprov. Den största skillnaden mellan könen uppvisar de »manliga» delproven. Bland de fem delproven anser en övervägande andel, bland såväl kvinnor som män (74 respektive 59%), att LÄS är det mest relevanta delprovet. Bland männen är det även en dryg fjärdedel som angett att NOG är det mest relevanta delprovet. Det delprov som anses vara det minst relevanta, bland både kvinnor och män, är ORD (40 respektive 53%). Bland kvinnorna har en nära nog lika stor andel (34%) angett att DTK är det minst relevanta delprovet.

Studerande från samtliga socialgrupper (ej i tabell) anser framför allt att LÄS och ELF är relevanta delprov. Över 80% har angett att dessa delprov är relevanta, vilket innebär att resultaten inte skiljer sig från det synsätt som kommer till uttryck bland kvinnor och män. En jämförelse mellan de tre socialgrupperna visar dock att andelen som angett att högskoleprovets delprov är relevanta, genomgående är större bland studerande från Socialgrupp III än bland övriga grupper. Den största skillnaden mellan socialgrupperna uppvisar ORD och den minsta skillnaden uppvisar NOG. Ingen skillnad föreligger däremot mellan grupperna avseende vilket delprov som har störst respektive minst relevans. Det delprov som anses ha störst relevans är LÄS följt av NOG. Det delprov som anses ha minst relevans är ORD följt av DTK.

HÖGSKOLEPROVSDELTAGANDE OCH UPPREPAT PROVDELTAGANDE

Bland de som besvarat enkäten har drygt tre fjärdedelar genomfört högskoleprovet. Andelen som genomfört provet varierar dock kraftigt mellan olika utbildningar. Störst är andelen provdeltagare bland studerande på Läkarprogrammet där över 90% har genomfört provet bland såväl förstaårsstudenter som bland sistaårsstudenter. Bland övriga utbildningar varierar andelen som genomfört provet i intervallet 64–82%. Generellt kan sägas att för samtliga utbildningar är andelen som genomfört provet lägre eller oförändrad bland förstaårsstudenterna jämfört med bland sistaårsstudenterna, vilket är något som ligger i linje med att antalet provdeltagare har minskat de senaste åren.

Benägenhet att genomföra provet visar även på könsskillnader. Andelen som genomfört provet är större bland männen än bland kvinnorna, vilket är ett resultat som gäller såväl för totalgruppen som för enskilda utbildningar (82% bland männen respektive 74% bland kvinnorna i totalgruppen). Andelen som genomfört högskoleprovet är ungefär lika stor bland studerande från Socialgrupp I (80%) som bland studerande från Socialgrupp III (77%). Tendensen är dock att andelen som genomfört provet är något större bland

studerande från Socialgrupp I. Studerande från Socialgrupp II har i lägst utsträckning genomfört provet (69%).

När det gäller upprepat provdeltagande har huvuddelen (65%) genomfört provet vid 2 tillfällen, vilket innebär att de upprepat provet vid 1 tillfälle. En mindre grupp (4%) har genomfört provet i en omfattning motsvarande 5–8 gånger, vilket framför allt rör sig om kvinnor och män på Läkarprogrammet. Tilläggas kan att det generellt inte råder någon skillnad mellan kvinnor och män vid de undersökta utbildningarna avseende benägenhet att upprepa provet vid ett eller flera tillfällen. Däremot visar resultaten att sistaårsstudenterna vid både Civilekonomprogrammet och Civilingenjörsprogrammet i teknisk fysik varit mer benägna att upprepa provet vid ett flertal tillfällen jämfört med förstaårsstudenterna vid dessa båda utbildningar.

Bland de 35% som angett att de genomfört högskoleprovet vid fler än två tillfällen, dominerar följande motiveringar:

Jag har vid upprepade tillfällen försökt att komma in på en viss utbildning där antagningspoängen är högre än mitt högskoleprovsresultat eller betyg från gymnasieskolan.

Jag var övertygad om att det skulle vara möjligt att få ett bättre provresultat enbart genom att göra provet tillräckligt många gånger.

Bland de som besvarat enkäten finns också en grupp studerande (23%) som inte genomfört högskoleprovet. På frågan om varför de inte har tagit högskoleprovet har en övervägande andel angett att de hade tillräckliga betyg för att komma in på önskad utbildning. Därutöver dominerar följande enskilda förklaringar:

Jag har bedömt det enklare att satsa på att komplettera mina betyg i efterhand.

Tanken på att genomföra ett prov under tidspress gör mig nervös.

En uppdelning på kön visar att kvinnors och mäns orsaker till att inte genomföra provet delvis skiljer sig från varandra. Det är exempelvis en större andel bland kvinnorna som anger tidspress och nervositet jämfört med männen. Medan männens svar i huvudsak är koncentrerade till svarsförslaget tillräckliga betyg, spänner kvinnornas svar över flera anledningar. Noterbart är också att det endast är kvinnor som anger att de saknade kunskap om provet, fick förhinder på provdagen eller missade sista anmälningdag. Det är också en större andel av kvinnorna som anger svarsalternativet andra orsaker jämfört med bland männen.

Orsaker till varför de studerande inte genomfört högskoleprovet skiljer sig även mellan studerande med olika social bakgrund. Det är en större andel bland studerande från Socialgrupp I som angett tillräckliga betyg som orsak till varför de inte genomfört högskoleprovet jämfört med studerande från Socialgrupp III. Studerande från Socialgrupp II intar i sammanhanget en mellanställning. Däremot är det en större andel bland de studerande från Socialgrupp III jämfört med övriga som angett att de bedömt det enklare att satsa på att komplettera betyg i efterhand. Vidare är andelen som angett skälen

tidspress alternativt nervositet eller för hög anmälningsavgift betydligt större bland studerande från Socialgrupp II och Socialgrupp III än bland studerande från Socialgrupp I.

KOMPLETTERING AV GYMNASIEBETYG

Komplettering av gymnasiebetyg sker i huvudsak av två skäl, antingen i syfte att uppfylla krav på behörighet eller i syfte att erhålla ett högre betyg och på så sätt förbättra sina chanser i urvalet (Löfgren 2003). I praktiken är det svårt att skilja mellan de båda formerna eftersom en behörighetskomplettering kan leda till att jämförelsetalet höjs. I enkäten tillfrågas de studerande om de båda formerna vilket innebär att enkätsvaren kan förväntas återge de studerandes intentioner med kompletteringarna.

Resultaten av enkätstudien visar att 3 av 10 har behörighetskompletterat sina betyg. Denna andel är något större bland kvinnorna än bland männen. Vidare är det framför allt studerande från Socialgrupp III som har nyttjat denna möjlighet. I denna grupp är det över hälften (54%), vilket kan jämföras med studerande från Socialgrupp I där andelen som har behörighetskompletterat uppgår till en fjärdedel. Studerande som angett att de har behörighetskompletterat återfinns framför allt vid Socionomprogrammet (ungefär 40%). Den minsta andelen återfinns bland de studerande på Läkarprogrammet (ungefär 20%).

När det gäller den form av komplettering som syftar till att höja betyg, så kallad utbytes- eller konkurrenskomplettering, är andelen lägre jämfört med dem som har behörighetskompletterat. En dryg fjärdedel har angett att de kompletterat sina betyg i syfte att erhålla ett högre jämförelsetal. Tendensen är att männen överväger. När det gäller kopplingen till social bakgrund uppvisar konkurrenskompletteringarna samma mönster som behörighetskompletteringarna även om skillnaden mellan grupperna är betydligt mindre. Vidare återfinns den största andelen som har konkurrenskompletterat på Läkarprogrammet och den minsta andelen på Civilingenjörsprogrammet i teknisk fysik.

Antal kurser som kompletterats varierar. De flesta, ungefär 40%, har behörighets- eller konkurrenskompletterat enbart en kurs, men här finns också de som kompletterat betydligt fler kurser. Andelen som har kompletterat upp till och med 5 kurser ligger i intervallet 80–90%. En mindre grupp har kompletterat 9 kurser eller fler.

Resultaten visar vidare att bland de som har genomfört högskoleprovet har 3 av 10 behörighetskompletterat respektive konkurrenskompletterat. Ungefär hälften av dem som behörighetskompletterat respektive både behörighets- och konkurrenskompletterat anger att detta har påverkat studievalet. Däremot förefaller studievalet ha påverkats i mindre utsträckning för den grupp som enbart har konkurrenskompletterat. Denna siffra uppgår till 30%.

Om man ser till tendensen över tid, det vill säga huruvida betygskompletteringarna har ökat eller minskat bland första- och sistaårsstudenter, är resultaten inte entydiga. Medan konkurrenskompletteringarna har ökat bland de socionomstuderande och i synnerhet bland de läkarstuderande, har andelen

sjunkit bland civilingenjörs- och civilekonomstuderande. Andelen som behörighetskompletterar är däremot genomgående lägre bland förstaårsstudenterna än bland sistaårsstudenterna. Andelen som behörighetskompletterat har således genomgående minskat över tid.

SAMMANFATTANDE DISKUSSION

Anser de studerande att högskoleprovet och dess delprov är relevanta för ett urvalsprov avsett för alla typer av högskoleutbildningar och vilket av delproven har störst respektive minst relevans i ett sådant urvalsprov? Har de studerande nyttjat möjligheten att genomföra och upprepa högskoleprovet eller komplettera sina gymnasiebetyg? Finns det några skillnader i dessa avseenden mellan studerande vid olika utbildningar, mellan förstaårsstudenter och sistaårsstudenter, mellan kvinnor och män eller mellan studerande med olika social bakgrund? Dessa är de frågor som har varit i blickpunkten i föreliggande studie i syfte att belysa antagningssystemets konsekvenser för en av dess avnämare; sökande som antagits till en högskoleutbildning.

Den slutsats som kan dras är att det, trots vissa skillnader mellan olika studerandegrupper, också finns gemensamma beröringspunkter. När det gäller synen på högskoleprovet och dess delprov visar resultaten sammantaget att LÄS (svensk läsförståelse i vid mening) är det delprov som anses vara det mest relevanta, medan ORD (förståelse av ord och begrepp) anses vara det minst relevanta delprovet. Detta är resultat som förefaller gälla oberoende av kön, social bakgrund och utbildning, med undantag för Socionomprogrammet. Resultaten ligger även i linje med de resultat som tidigare studier visat (jfr Eriksson 2003), trots att dessa studier genomförts i en mindre selekterad grupp. En fråga man kan ställa sig är vad det betyder att sistaårsstudenterna på vissa utbildningar är mer positiva till högskoleprovets delprov jämfört med förstaårsstudenterna eller att de lägger tonvikt vid olika delprov. En tolkning kan vara att förändringar av utbildningen påverkat de studerandes uppfattning om vilka förmågor som är väsentliga för framgångsrika studier på utbildningen. En annan tolkning är att nybörjarna besvarat frågan utifrån en föreställning om vad som kommer krävas för att lyckas på utbildningen, medan de mer erfarna studenterna har besvarat frågan utifrån faktiska utbildningserfarenheter vilket inneburit att andra förmågor lyfts fram och värdesatts.

Att synen på prov av den typen som högskoleprovet utgör ligger i linje med de egna provprestationerna är ett resonemang som emellanåt brukar anföras för att förklara skilda synsätt bland olika grupper av provdeltagare. Detta är dock inte ett resonemang som förefaller vara tillämpligt när det gäller svarsmonstret bland studerande från olika socialgrupper. Trots att studier på området visat att Socialgrupp III presterar ett lägre provresultat jämfört med Socialgrupp I (t ex Stage 2004) föreligger det inte några skillnader mellan studerande från olika socialgrupper avseende vilka delprov som anses vara de mest respektive minst relevanta. Snarare visar resultaten att Socialgrupp III genomgående är mer positiva till de olika delproven när de tillfrågas om respektive delprovs relevans. Noterbart är dock att ORD-provet, som uppvisar den största skillnaden mellan olika socialgrupper i fråga om provresultat (Stage

2004), även är det delprov som uppvisar den största skillnaden mellan olika socialgrupper ifråga om syn på delprovets relevans.

När det gäller benägenhet att genomföra och att upprepa högskoleprovet förefaller detta främst vara relaterat till utbildningsinriktning. Andelen som genomfört högskoleprovet varierar kraftigt mellan studenterna vid de olika utbildningarna samt över tid. Störst är andelen provdeltagare bland de läkarstuderande där över 90% har genomfört provet både bland förstaårsstudenter och bland sistaårsstudenter. Generellt för utbildningarna gäller dock att andelen som genomfört provet är lägre eller oförändrad bland förstaårsstudenterna jämfört med bland sistaårsstudenterna. Vidare visar resultaten att det är en något större andel från Socialgrupp I som genomfört provet jämfört med Socialgrupp III, samt att andelen som genomfört provet är något större bland män än bland kvinnor, vilket är resultat som ligger i linje med andra undersökningar på området (jfr Törnkvist & Henriksson 2004a).

När det gäller upprepat provdeltagande, har huvuddelen genomfört provet vid 2 tillfällen, vilket innebär att de upprepat provet vid 1 tillfälle. En mindre grupp har genomfört provet i en omfattning motsvarande 5–8 gånger vilket huvudsakligen rör sig om läkarstuderande. Bland de som genomfört provet vid fler än 2 tillfällen är anledningarna framför allt att man vid upprepade tillfällen har försökt komma in på en utbildning men utan att lyckas, eller att man var övertygad om att man skulle få ett bättre provresultat genom att upprepa provet tillräckligt många gånger.

Bland de som inte har genomfört högskoleprovet är de främsta anledningarna att man bedömde det som enklare att komplettera betygen men också att tanken på att genomföra ett prov under tidspress skapar nervositet. Här finns också skillnader mellan kvinnor och män. Medan männens svarsförslag i huvudsak är koncentrerade till ett av svarsförslagen, tillräckliga betyg, omfattar kvinnornas svar ett flertal orsaker. Noterbart är vidare att det är en större andel bland kvinnorna än bland männen som anger tidspress och nervositet som orsak till att inte genomföra provet. Skillnader finns även mellan studerande med olika social bakgrund. Det är en större andel bland studerande från Socialgrupp I som anger tillräckliga betyg som orsak till att inte genomföra provet. Däremot är det en större andel bland studerande från Socialgrupp III som anger att de bedömt det som enklare att komplettera betygen i efterhand men också orsaker relaterade till tidspress och nervositet samt kostnader för provgenomförande.

De studerandes benägenhet att komplettera betyg från gymnasieskolan, förefaller relaterat till både kön, social bakgrund och utbildning. Bilden av de studerandes benägenhet att använda sig av behörighetskomplettering respektive konkurrenskomplettering liknar varandra, men här framträder också vissa skillnader. Resultaten visar att andelen studerande som har behörighetskompletterat sina betyg är större än den andel som har konkurrenskompletterat sina betyg. Vidare visar resultaten att andelen som har behörighetskompletterat sina betyg är större bland kvinnorna än bland männen. När det gäller konkurrenskompletteringar råder det egentligen ingen skillnad mellan könen, även om det finns en tendens till att männen överväger.

Om man ser till social bakgrund är det en större andel som kompletterat sina betyg bland studerande från Socialgrupp III jämfört med studerande från Socialgrupp I. Detta gäller i synnerhet för behörighetskompletteringarna. Vidare råder det en tydlig skillnad mellan olika utbildningar. Resultaten visar att läkarstuderande är de som i störst utsträckning konkurrenskompletterat sina betyg, medan socionomstuderande är de som i störst utsträckning har använt sig av möjligheten att behörighetskomplettera. Detta är resultat som stämmer väl överens med de resultat som Högskoleverket (2004) presenterat och som visar att det framför allt är studerande inom utbildningar med inriktning mot vård och omsorg som tidigare har bedrivit studier i kommunal vuxenutbildning. Trenden över tid är att behörighetskompletteringarna har minskat bland de studerande på samtliga utbildningar. När det gäller konkurrenskompletteringarna har andelen som kompletterat sina betyg minskat bland civilekonom- och civilingenjörstuderande. Däremot har konkurrenskompletteringarna ökat bland socionom- och i synnerhet bland läkarstuderande, vilket är resultat som ligger i linje med de resultat som har rapporterats på riksnivå (Högskoleverket 2004).

Den slutsats som kan dras är att genomförande och upprepande av högskoleprovet samt kompletteringar av betyg kan ses som uttryck för strategier som används på skilda sätt av olika studerandegrupper. I linje med Anderssons (2000) resonemang kan resultaten tolkas som att bedömningen av om högskoleprovet kan bli användbart för att komma in på en viss utbildning sannolikt varit en bidragande orsak till olika studerandegrupperns skilda benägenhet att genomföra och upprepa högskoleprovet. När det gäller komplettering av gymnasiebetyg blir det tydligt att konkurrenskomplettering har framtvingsats hos dagens studerande som en strategi för att antas till en utbildning med höga betyg. Effekterna av antagningssystemets utformning återspeglas exempelvis i att det är de läkarstuderande som i störst utsträckning både har genomfört högskoleprovet och konkurrenskompletterat sina betyg till följd av höga antagningkrav i kombination med existerande möjligheter att förbättra de egna antagningsmeriterna.

Mot bakgrund av de resonemang som förs av Kim (1998) och Hammarström (1996) tyder resultaten på att den del av antagningssystemet som högskoleprovet utgör, till viss del varit ett hinder på vägen för studerande från arbetarhem samt för kvinnorna. Däremot tycks möjligheten att behörighetskomplettera betyg utgjort ett verktyg för framför allt kvinnor samt studerande från Socialgrupp III att antas till högre studier. Den övergripande slutsats som kan dras är att antagningssystemets utformning, med avseende på de komponenter som har studerats i föreliggande undersökning, för vissa har varit ett hinder på vägen medan antagningssystemet för andra tycks ha erbjudit möjligheter.

Det kan vara på sin plats att understryka att de presenterade resultaten bör tolkas med viss försiktighet utifrån undersökningens begränsningar. Till dessa hör att jämförelser mellan olika studerandegrupper i vissa fall är baserade på ett mindre antal individer samt att gruppernas storlek kan variera. Vidare att det inte är möjligt att göra mer övergripande generaliseringar, till följd av att den grupp som har varit föremål för undersökningen är begränsad till fyra

utbildningar vid ett av landets lärosäten. Mot bakgrund av att de presenterade resultaten i stort ligger i linje med resultat från andra undersökningar, kan det dock anses rimligt att resultaten även kan återfinnas i andra studerandegrupper med liknande inriktning på andra utbildningsorter.

Liknande studier vid andra utbildningsorter är därför av intresse att genomföra för att få en bild av om de resultat som presenterats i föreliggande studie utgör en generell trend. Att undersökningsgruppen är begränsad till enbart ett lärosäte har emellertid inneburit att det varit möjligt att personligen distribuera enkäterna till studenterna och detta har resulterat i en god svarsfrekvens, vilket är något som stärker reliabiliteten.

Det kan vidare vara på sin plats att erinra om att de effekter som antagningssystemet har haft för de studerande är baserade på en selekterad grupps uppfattningar. Det innebär att de slutsatser som kan dras är begränsade till de synsätt och strategier som återfinns bland studenter som antagits till högskolan. De effekter som antagningssystemet haft för sökande som inte antagits till en utbildning kan sannolikt se annorlunda ut.

Utifrån den modell som Messick (1989) utformat kan de redovisade resultaten ses som ett bidrag till en validering av antagningssystemet. Fokus ligger på de delar av validitetsbegreppet som handlar om konsekvensvaliditet, vilket här handlar om att undersöka de effekter som antagningssystemet utövar på systemets avnämare. Mer precist kan de redovisade resultaten ses som ett bidrag till en validering av antagningssystemet med fokus på de effekter som kommer till uttryck i synsätt och värderingar men också i konkreta handlingar hos en grupp högskolestuderande.

De resultat som redovisats tyder på att delproven i högskoleprovet övervägande upplevs som relevanta av de studerande, men att det också finns delprov som upplevs som mer respektive mindre relevanta. När det gäller den form av påverkan som kan spåras i konkreta handlingar tyder de presenterade resultaten på att antagningssystemet har påverkat de studerande på olika sätt. Olika studerandegrupper har använt sig av olika strategier för att nå sina mål.

Om de studerandes handlingar är att betrakta som önskvärda eller icke önskvärda konsekvenser av antagningssystemet är något som måste värderas i förhållande till antagningssystemets syften, vilket inte alltid enkelt låter sig göras. Exempelvis kan de resultat som visar att kompletteringar av gymnasiebetyg framför allt har nyttjats av Socialgrupp III, tolkas som att denna möjlighet har främjat syftet om en allsidig social sammansättning i högre utbildning. En annan tolkning kan vara att studerande från Socialgrupp III tvingats till en kostbar omväg till högskolan beroende på att de inte har haft möjlighet att antas på annat sätt.

Huruvida resultaten bör leda till förändringar av den modell som används för urval till högre utbildning i Sverige, är en frågeställning som ligger utanför ramarna för detta arbete. Det kan dock anses väsentligt att avnämarperspektivet, som hittills varit mindre uppmärksammat, lyfts fram och vägs in i de eventuella beslut som framgent kan komma att tas kring såväl högskoleprovets utveckling som förändringar av antagningssystemets regelsystem med anledning av »Tillträdesutredningens» (SOU 2004:29) betänkande och den proposition som väntas läggas fram för riksdagen.

NOT

Denna artikel är skriven inom ramen för VALUTA-projektet (Validering av den högre utbildningens antagningssystem), som finansierats av Riksbankens Jubileumsfond. En beskrivning av högskoleprovets delprov ges i metodavsnittet.

LITTERATUR

- Andersson, H. 1991: *Relativa betyg. Några empiriska studier och en teoretisk genomgång i ett historiskt perspektiv*. (Akademiska avhandlingar vid pedagogiska institutionen, 29) Umeå: Umeå universitet, Pedagogiska institutionen.
- Andersson, P. 2000: *Att studera och bli bedömd. Empiriska och teoretiska perspektiv på gymnasie- och vuxenstuderandes sätt att erfara studier och bedömningar*. (Linköping Studies in Education and Psychology, 68) Linköping: Linköpings universitet, Institutionen för pedagogik och psykologi.
- Brandell, L. & Kim, L. 2000: *Privilegium eller rättighet – en ESO-rapport om antagningen till högskolan*. Stockholm: Finansdepartementet.
- Cliffordson, C. 2004: Betygsinflation i de målrelaterade gymnasiebetygen. *Pedagogisk Forskning i Sverige*, 9(1), 1–14.
- Eriksson, S. 2003: Vad tycker provdeltagarna om högskoleprovet? En pilotstudie. (Arbetsrapport nr 2) Umeå: Umeå universitet, Enheten för pedagogiska mätningar.
- Gustafsson, J-E. 1995: Om urvalsinstrumentets mätegenskaper. I *RUT-93 Urvalsmetoder. Rapport från ett seminarium om betyg, högskoleprov och andra metoder för urvalet till högskoleutbildning*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Gustafsson, J-E., & Westerlund, A. 1994: Socialgruppskillnader i prestation på högskoleprovet. I R. Eriksson & J.O. Jonsson (red): *Sorteringen i skolan*. Stockholm: Carlssons bokförlag.
- Hammarström, M. 1996: *Varför inte högskola? En longitudinell studie av olika faktorerets betydelse för studiebegåvade ungdomars utbildningskarriär*. (Göteborg Studies in Educational Sciences, 131) Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Henriksson, W. 1981: *Effekter av övning och instruktion för testprestation. Några empiriska studier och analyser avseende övningens och instruktionens betydelse för testprestationen*. (Akademiska avhandlingar vid pedagogiska institutionen, 14) Umeå: Umeå universitet, Pedagogiska institutionen.
- Henriksson, W. & Törnkvist, B. 2002: *The effects of repeated test taking in relation to the test taker and the rules for selection to higher education in Sweden*. (Educational Measurement, 41) Umeå. Umeå University, Department of Educational Measurement.
- Henriksson, W. & Wedman, I. 1992: *Prediction of academic success in a perspective of criterion-related and construct validity*. (Educational Measurement, 2) Umeå: University of Umeå, Department of Education.
- Högskoleverket, 2004: *Fortsatt hög andel av nybörjarna vid universitet och högskolor har studerat i kommunal vuxenutbildning (komvux)*. Stockholm: Högskoleverket.
- Kim, L. 1998: *Val och urval till högre utbildning. En studie baserad på erfarenheterna av 1977 års tillträdesreform*. (Uppsala Studies in Education, 76) Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.
- Lexelius, A. & Wedman, I. 1985: *Vad tycker provdeltagarna om högskoleprovet 1985-05-04?* (Prov memoria, 3) Umeå: Umeå universitet, Pedagogiska institutionen.
- Löfgren, K. 2003: *Enskild prövning och komplettering av gymnasiebetyg*. (Peda-

- gogiska mätningar, 182) Umeå: Umeå universitet, Enheten för pedagogiska mätningar.
- Messick, S. 1989: Validity. I R.B. Linn (ed): *Educational Measurement*. Vol 3. New York: American Council on Education/MacMillan.
- Prop 2001/02:15. *Den öppna högskolan*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Riksrevisionen, 2004: *Betyg med lika värde? – En granskning av statens insatser*. (RiR 2004: 11) Stockholm: Riksrevisionen.
- SOU 2004:29. *Tre vägar till den öppna högskolan. Betänkande av Tillträdesutredningen*. Stockholm: Fritzes.
- Stage, C. 1985: *Gruppskillnader i provresultat. Uppgiftsinnehållets betydelse för resultatskillnader mellan män och kvinnor på prov i ordkunskap och allmänorientering*. (Akademiska avhandlingar vid pedagogiska institutionen, 17) Umeå: Umeå universitet, Pedagogiska institutionen.
- Stage, C. 2003: *En jämförelse mellan de gamla och nya gymnasiebetygen*. (Pedagogiska mätningar, 181) Umeå: Umeå universitet, Enheten för pedagogiska mätningar.
- Stage, C. 2004: *Gruppskillnader i resultat på högskoleprovet*. (Pedagogiska mätningar, 192) Umeå: Umeå universitet, Enheten för pedagogiska mätningar.
- Stage, C. & Ögren, G. 2001: *Högskoleprovets utveckling under åren 1977–2000. Provets sammansättning och provdeltagargruppens sammansättning och resultat*. (Pedagogiska mätningar, 169) Umeå: Umeå universitet, Enheten för pedagogiska mätningar.
- Sutter, B. 1992: *Studierandestrategier i högskolan och deras betingelser*. Umeå: Umeå universitet, Institutionen för tillämpad psykologi.
- Törnkvist, B. & Henriksson, W. 2004a: *Repeated test taking. Differences between social groups*. (Educational Measurement, 47) Umeå. Umeå University, Department of Educational Measurement.
- Törnkvist, B. & Henriksson, W. 2004b: *SweSAT REPEAT*. (Educational Measurement, 46) Umeå. Umeå University, Department of Educational Measurement.
- Wester-Wedman, A. 1990: *Vad tycker provdeltagarna om högskoleprovet 1990-05-05?* (Pedagogiska mätningar, 36) Umeå: Umeå universitet, Pedagogiska institutionen.
- Wikström, C. 2005: Grade stability in a criterion-referenced grading system: the Swedish example. *Assessment in Education: Principles, Policy & Practice*, 12(2), 125–144.